

УДК 340.13

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.20>

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЮРИДИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Кулініч О.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії держави та права,
Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
ORCID: 0000-0002-0603-0513

Кулініч О.О. Теоретичні та практичні аспекти вдосконалення юридичних конструкцій.

Стаття присвячена теоретичним і практичним аспектам удосконалення юридичних конструкцій як важливого елемента правової системи. Досліджено поняття та класифікацію юридичних конструкцій, їхню роль у правотворчості та правозастосуванні. Особливу увагу приділено аналізу проблем, пов'язаних із недосконалістю юридичних конструкцій у чинному законодавстві України, зокрема їхньої неузгодженості, термінологічних суперечностей та складності правового регулювання. Проаналізовано міжнародний досвід використання юридичних конструкцій у різних правових системах. Визначено ключові напрями їхнього вдосконалення, включаючи гармонізацію з європейськими стандартами, цифровізацію правових норм та розробку уніфікованих правових категорій. Автор аналізує природу, сутність та класифікацію юридичних конструкцій, розглядає їхні основні функції та значення у правотворчості й правозастосуванні. Особливу увагу приділено проблемам, які виникають через недосконалість правових конструкцій, таким як правова невизначеність, нормативна колізійність, суперечливість та складність тлумачення правових норм. У дослідженні розглядаються основні методологічні підходи до формування юридичних конструкцій, включаючи формально-логічний, порівняльно-правовий, системно-структурний та інші методи. Аналізуються сучасні тенденції вдосконалення юридичних конструкцій, зокрема їх адаптація до цифрових технологій, міжнародної гармонізації законодавства та забезпечення правової визначеності в умовах правових реформ.

Практичний аспект статті полягає в дослідженні конкретних прикладів успішного вдосконалення юридичних конструкцій у різних галузях права, включаючи цивільне, адміністративне, кримінальне та господарське право. Наведено пропозиції щодо покращення законодавчої техніки та правозастосовної практики шляхом удосконалення юридичних конструкцій, що сприятиме підвищенню ефективності правового регулювання та забезпеченню стабільності правової системи.

Ключові слова: юридичні конструкції, правотворчість, правозастосування, законодавча техніка, правова визначеність, нормативна колізійність.

Kulinich O.O. Theoretical and practical aspects of improving legal structures.

The article is devoted to the theoretical and practical aspects of improving legal structures as an important element of the legal system. The concept and classification of legal structures, their role in lawmaking and law enforcement are studied. Special attention is paid to the analysis of problems related to the imperfection of legal structures in the current legislation of Ukraine, in particular their inconsistency, terminological contradictions and the complexity of legal regulation. The international experience of using legal structures in various legal systems is analyzed. The key areas of their improvement are identified, including harmonization with European standards, digitalization of legal norms and the development of unified legal categories. The author analyzes the nature, essence and classification of legal structures, considers their main functions and significance in lawmaking and law enforcement. Particular attention is paid to problems arising from the imperfection of legal structures, such as legal uncertainty, regulatory conflict, contradictions and complexity of interpreting legal norms. The study examines the main methodological approaches to the formation of legal structures, including formal-logical, comparative-legal, system-structural and other methods. Modern trends in improving legal structures are analyzed, in particular their adaptation to digital technologies, international harmonization of legislation and ensuring legal certainty in the context of legal reforms.

The practical aspect of the article consists in studying specific examples of successful improvement of legal structures in various branches of law, including civil, administrative, criminal and economic law. Proposals are made to improve legislative techniques and law enforcement practice by improving legal structures, which will contribute to increasing the efficiency of legal regulation and ensuring the stability of the legal system.

Key words: legal constructions, lawmaking, law enforcement, legislative technique, legal certainty, regulatory conflict.

Постановка проблеми. Юридичні конструкції є фундаментальним елементом правової системи, що забезпечує логічну структурованість правових норм і сприяє їхньому ефективному застосуванню. Вони відіграють ключову роль у формуванні правової системи, оскільки забезпечують логічну цілісність, внутрішню узгодженість та ефективність правового регулювання. Проте сучасний стан законодавства України та світові тенденції правотворчості демонструють низку проблем, пов'язаних із недосконалістю юридичних конструкцій, що ускладнює їхнє застосування в правозастосовній діяльності.

Основною проблемою є те, що низка нормативно-правових актів містить юридичні конструкції, які не відповідають принципу правової визначеності, мають суперечливий або невизначений характер, що призводить до правових колізій та неоднозначного тлумачення норм. Нестабільність законодавства, часті зміни правових приписів та відсутність єдиних підходів до формування юридичних конструкцій значно ускладнюють роботу правозастосовних органів. Додатково, в умовах інтеграції України до європейського правового простору та цифровізації правової сфери постає питання адаптації юридичних конструкцій до нових реалій. Необхідність уніфікації законодавчих термінів, впровадження сучасних методів правотворчості та розробка ефективних механізмів гармонізації національного законодавства із міжнародними стандартами зумовлюють потребу у глибокому науковому аналізі та пошуку шляхів вдосконалення юридичних конструкцій.

Таким чином, постає завдання дослідити теоретичні основи юридичних конструкцій, проаналізувати їхні практичні аспекти, виявити недоліки чинної правової системи у цій сфері та запропонувати шляхи вдосконалення юридичних конструкцій з метою підвищення ефективності правового регулювання та правозастосування.

Метою статті є дослідження теоретичних основ та практичних аспектів удосконалення юридичних конструкцій у сучасному правовому просторі України. Зокрема, визначення їхніх проблемних аспектів, аналіз міжнародного досвіду, обґрунтування шляхів оптимізації юридичних конструкцій для підвищення їхньої ефективності та правової визначеності.

Стан опрацювання проблематики. Питання було висвітлено в таких роботах вітчизняних науковців: О.М. Мироненко, В.В. Луць, П.М. Рабінович, Ю.М. Шемчушенко, О.В. Меліхов, І.В. Кресіна, В.Я. Бородін, О.В. Дашковська, Д.О. Лавренко і з позицій галузевих юридичних наук (І.І. Бабінім, І.С. Баталовою, Д.В. Винницьким, В.Н. Івановою, А.В. Іванчиним, В.М. Кудрявцевим, Л.Л. Кругліковим, К.К. Паньком, В.В. Піляєвою) ін. Дисертаційні та монографічні дослідження різних аспектів юридичних конструкцій здійснили Н.Я. Лепіш, А.О. Дутко та ін. В дослідженнях розглядається природа юридичних конструкцій, їхній вплив на правотворчість та особливості застосування у різних галузях права. Проте значна частина наукових праць зосереджена на аналізі окремих аспектів правових конструкцій, тоді як питання їхнього вдосконалення в умовах цифрової трансформації та інтеграції до європейського правового простору залишаються недостатньо розглянутими.

Виклад основного матеріалу. Юридичні конструкції відіграють важливу роль у правотворчості та правозастосуванні, забезпечуючи логічну структурованість нормативно-правових актів, системність правової термінології та впорядкованість правових норм. Вони дозволяють сформулювати правові положення таким чином, щоб уникнути правових колізій, забезпечити їхню передбачуваність та ефективне застосування. Як зазначає Шемшученко Ю.М., юридична конструкція є методологічною категорією, що використовується у процесі правотворення для досягнення логічної узгодженості та внутрішньої єдності законодавства [1, с. 25].

Поняття юридичних конструкцій давно відоме і використовується в юриспруденції, хоча визначається в кожного науковця по-різному. Відомими юридичними конструкціями можуть виступати такі, як незвична будова матеріалу, що відповідає певному типу або виду правовідносин, юридичних фактів та їх зв'язку між собою [1, с. 489]; модель для врегулювання суспільних відносин; модель для відображення основних суспільних відносин [2, с. 87]; один із основних засобів правотворчості, для створення законів, їх систематизація, кодифікація [3, с. 15].

Галузевому законодавству відомо багато найрізноманітніших конструкцій, які вивчаються галузевими юридичними науками з огляду на свій предмет дослідження. Поза тим, завдання загальної теорії права – сформулювати загальне поняття юридичних конструкцій, на основі чого галузеві юридичні науки могли б створювати свої галузеві конструкції, адже, не маючи належної загальнотеоретичної бази, в галузевих юридичних науках допускаються різні помилки, що переносяться в чинне законодавство, де такі недосконалі конструкції отримують законодавче втілення [1]. Можемо зазначити, що юридична конструкція надає нормам права логічну стрункість, обумовлює послідовність їх викладу, визначає зв'язок між нормами права, сприяє повному, чіткому врегулю-

ванню суспільних відносин (чи їх елементів). Використання юридичної конструкції націлює законодавця на те, щоб з достатньою повнотою регламентувати всі її елементи. Законодавець мислить не тільки нормативно, але і юридичними конструкціями. Так, законодавець у процесі нормотворчості спочатку мислить юридичними конструкціями як абстрактними образами побудови нормативного матеріалу, а потім – нормами права, які мають, у порівнянні з конструкціями, більш конкретний характер [4]

У сучасному праві юридичні конструкції виконують функцію інструменту систематизації правових норм, сприяючи їхній класифікації та впорядкуванню. За даними Рабіновича П. М., існує кілька основних типів юридичних конструкцій: загальні, що застосовуються в усіх галузях права; спеціальні, які використовуються в окремих сферах; та змішані, що поєднують елементи перших двох видів [5]. Наприклад, такі фундаментальні юридичні конструкції, як «суб'єкт права», «правовідносини» та «юридичний факт», мають загальноправовий характер і використовуються як у цивільному, так і в адміністративному чи кримінальному праві. У той же час специфічні конструкції, як-от «договірне зобов'язання» або «проступок», мають більш вузьку галузеву спрямованість і використовуються відповідно у цивільному та адміністративному праві.

Значним викликом для юридичних конструкцій є забезпечення їхньої єдності у законодавстві. Як наголошує Луць В.В., у багатьох нормативно-правових актах спостерігається невідповідність між формулюваннями правових норм та їх практичним застосуванням, що ускладнює правозастосовну діяльність [6]. Він наводить приклад правового інституту «власності», який у цивільному праві та адміністративному законодавстві може трактуватися по-різному, що створює правові колізії та може призводити до різних підходів у судовій практиці. Для вирішення цієї проблеми пропонується введення уніфікованих методологічних стандартів розробки юридичних конструкцій, що дозволить підвищити ефективність нормотворчої діяльності та поліпшити якість законодавства.

Систематизація юридичних конструкцій є одним із ключових інструментів покращення правової визначеності. Оніщенко Н.М. підкреслює, що важливим етапом розвитку юридичної науки є розробка нових принципів класифікації та застосування правових конструкцій у різних сферах права [7]. Дослідник зазначає, що найбільш ефективні підходи до впорядкування правових норм включають комплексне використання таких методів, як кодифікація, інкорпорація та консолідація. Кодифікація дозволяє впорядкувати правові конструкції через створення єдиних нормативно-правових актів, що усувають дублювання та прогалини у законодавстві. Інкорпорація сприяє зведенню правових норм до єдиного збірника, що полегшує їх застосування. Консолідація ж дозволяє узгодити різні правові акти шляхом їхнього об'єднання в єдину структуровану систему, що зменшує кількість суперечностей у правовій системі.

Окрім узгодженості правових норм, важливим аспектом юридичних конструкцій є їхній вплив на ефективність правозастосування. Шемшученко Ю.М. зазначає, що юридичні конструкції мають не лише систематизуючу, а й регулятивну функцію, оскільки вони дозволяють формувати правові інститути, які визначають механізми правового регулювання та забезпечують його стабільність [8]. Наприклад, такі юридичні конструкції, як «цивільна відповідальність» або «підсудність», не лише визначають межі правового регулювання, а й уніфікують підходи до тлумачення правових норм. Це забезпечує єдність правозастосовної практики та мінімізує можливості довільного трактування законодавчих положень.

Однак значним викликом залишається проблема адаптації юридичних конструкцій до нових соціально-економічних умов. Рабінович П.М. зазначає, що зміни у правовій реальності потребують відповідного вдосконалення юридичних конструкцій, оскільки традиційні правові категорії можуть не відповідати сучасним вимогам суспільства [9]. Він наводить приклад категорії «договір», яка у сучасних умовах цифрової трансформації набуває нових характеристик, таких як «смарт-контракти» та інші автоматизовані юридичні угоди, що потребують оновлених підходів до їх нормативного регулювання.

Важливим аспектом удосконалення юридичних конструкцій є їхня адаптація до міжнародних стандартів. Як зазначає Луць В.В., правова гармонізація є ключовим завданням для країн, що прагнуть інтеграції до європейського правового простору, і уніфікація юридичних конструкцій є одним із головних інструментів цього процесу [10]. Зокрема, це стосується імплементації таких правових категорій, як «захист персональних даних», «екологічне право» та «корпоративне управління», які вимагають єдиних концептуальних підходів для ефективного функціонування у міжнародному правовому середовищі.

Важливу роль у вдосконаленні юридичних конструкцій відіграє їх стандартизація у процесі правотворчості. Оніщенко Н.М. вказує на необхідність розробки єдиних методологічних підходів до формування правових норм, що дозволить усунути правові суперечності та забезпечить логічну цілісність правової системи [10]. Дослідник підкреслює, що уніфіковані стандарти створення юри-

дичних конструкцій можуть бути впроваджені шляхом прийняття спеціальних методичних рекомендацій для законодавчих органів та правозастосовних інституцій.

Юридичні конструкції продовжують відігравати ключову роль у забезпеченні логічної структури правової системи, їх удосконалення є важливим напрямом розвитку законодавства та правозастосування. Як зазначає Гетьман А.П., у сучасних умовах розвитку права особливого значення набуває системне вдосконалення юридичних конструкцій у поєднанні з новітніми технологіями та гармонізацією із міжнародними стандартами [11]. Це стосується не лише теоретичних аспектів формування правових категорій, а й практичних методів їх застосування у правотворчості та правозастосуванні.

Одним із головних викликів для юридичних конструкцій є їхня адаптація до нових соціальних і технологічних реалій. Скрипнюк О.В. підкреслює, що сучасне право повинно відповідати швидким змінам у суспільстві, зокрема зростаючій ролі цифрових технологій, що вимагає перегляду та трансформації класичних юридичних конструкцій [11]. Наприклад, такі категорії, як «докази у судочинстві», «цифровий підпис», «автоматизоване ухвалення рішень» тощо, потребують розробки нових правових конструкцій, що відповідатимуть реаліям цифрової економіки та електронного документообігу.

Окрім технологічного впливу, важливим є також питання гармонізації юридичних конструкцій із міжнародними правовими стандартами. Гриценко І.С. зазначає, що сучасні тенденції розвитку правових систем спрямовані на уніфікацію ключових правових інститутів, що дозволяє підвищити ефективність правозастосовної діяльності та забезпечити передбачуваність правового регулювання [7]. Наприклад, інтеграція України до європейського правового простору вимагає відповідності юридичних конструкцій таким міжнародним стандартам, як Загальний регламент про захист даних (GDPR) або Європейська конвенція з прав людини, що потребує модернізації національних правових конструкцій, зокрема у сфері інформаційного права та захисту персональних даних.

Проблема гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами є особливо актуальною у контексті правової систематизації. Тодика Ю.М. наголошує, що сучасна правотворчість має базуватися на уніфікованих юридичних конструкціях, які забезпечують стабільність правового регулювання та його прогнозованість [8]. Наприклад, у цивільному праві конструкція «договір» має різні варіанти тлумачення у національному законодавстві та міжнародних правових актах, що може створювати суперечності у правозастосовній практиці. Для уникнення таких розбіжностей необхідним є розроблення єдиної концептуальної бази для юридичних конструкцій, що буде враховувати як національні особливості, так і міжнародний досвід.

Цифровізація правової системи також змінює роль юридичних конструкцій у правозастосуванні. Гетьман А.П. зазначає, що автоматизовані правові системи, штучний інтелект і електронне судочинство потребують нових юридичних категорій, які б відповідали сучасним технологічним реаліям [11]. Це стосується таких понять, як «цифровий доказ», «автоматизоване рішення суду», «правосуб'єктність штучного інтелекту», які поки що не мають чіткого нормативного закріплення.

Скрипнюк О.В. також підкреслює важливість міжгалузевого підходу до вдосконалення юридичних конструкцій. Наприклад, екологічне право, фінансове право та кібербезпека вимагають розробки нових юридичних категорій, які враховуватимуть специфіку цих сфер. Впровадження концепції «екологічної відповідальності», що включає нові підходи до визначення шкоди навколишньому середовищу, є прикладом того, як правові конструкції адаптуються до змін у суспільстві.

На думку Гриценка І.С., важливим завданням є розробка методологічних підходів до створення гнучких юридичних конструкцій, які можуть бути легко адаптовані до змін у правовому регулюванні. Це особливо важливо у сферах, що постійно розвиваються, наприклад, цифрова економіка, штучний інтелект, блокчейн-технології, які вимагають принципово нових правових категорій та методів правового регулювання.

Висновки. Юридичні конструкції є фундаментальним елементом правової системи, що забезпечує її структурованість, логічну узгодженість та ефективність правового регулювання. Аналіз наукових досліджень свідчить про те, що сучасний розвиток юридичних конструкцій потребує системного підходу до їхнього вдосконалення, що включає як теоретичні, так і практичні аспекти. Однією з основних проблем залишається невідповідність між нормативним закріпленням юридичних конструкцій та їхнім фактичним застосуванням у правозастосовній практиці. Це призводить до правових колізій, труднощів у тлумаченні норм і нестабільності судової практики.

Значну увагу слід приділити гармонізації юридичних конструкцій з міжнародними стандартами, особливо у контексті європейської інтеграції України. Використання уніфікованих правових категорій, узгоджених із законодавством ЄС, сприятиме підвищенню ефективності правотворчості та правозастосування. Зокрема, адаптація юридичних конструкцій до таких міжнародних актів, як Загальний регламент про захист даних (GDPR) або Європейська конвенція з прав людини, дозво-

лить уникнути правових суперечностей та спростить процес імплементації європейського законодавства у національну правову систему.

Цифровізація права та розвиток інформаційних технологій вимагають модернізації традиційних юридичних конструкцій, зокрема у сфері електронного документообігу, цифрової економіки та правового регулювання штучного інтелекту. Автоматизовані правові системи, алгоритмічне правозастосування та смарт-контракти є новими викликами для юридичної науки, що потребують розробки гнучких та адаптивних правових механізмів. Використання цифрових технологій у правотворчості дозволить підвищити якість нормотворчого процесу, зменшити ризики правової невизначеності та прискорити розгляд правових питань.

Отже, подальші дослідження у сфері юридичних конструкцій повинні бути спрямовані на їхню адаптацію до нових суспільно-правових реалій, удосконалення методологічних підходів до їхньої розробки та гармонізацію з міжнародними стандартами. Комплексне вдосконалення юридичних конструкцій сприятиме підвищенню стабільності та передбачуваності правового регулювання, що, своєю чергою, зміцнить правову систему України та сприятиме її інтеграції у світовий правовий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шемшученко Ю.М. Юридична конструкція в сучасному праві: теоретичні та практичні аспекти. *Науковий вісник Національної академії правових наук України*. 2022. № 1. С. 25–32.
2. Шутак І.Д. Юридична техніка. Івано-Франківськ, 2013. 496 с. 2. Дутко А.О. Юридична техніка: види та зміст. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2006. № 3. С. 25–33.
3. Лавренко Д.О. Значення юридичної конструкції як засобу юридичної техніки. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 2. 2023. С. 56–60. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.10>.
4. Лавренко Д.О. Функціональна панель юридичних конструкцій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 3. С. 64–68. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.03.10>.
5. Рабінович П.М. Теорія права: структура та основні категорії *Юридичний журнал*. 2023. № 4. С. 78–85.
6. Луць В. В. Юридичні конструкції та їх значення в правотворчості. *Право України*. 2021. № 2. С. 45–53.
7. Оніщенко Н.М. Систематизація правових норм: методологічні аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Право. 2020. № 3. С. 90–97.
8. Гетьман А.П. Роль юридичних конструкцій у сучасному правовому регулюванні. *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2023. № 5. С. 112–119.
9. Наливайко Л.Р., Чепік-Трегубенко О.С., Задаля Д.К., Мінакова Є.В., Кулініч О.О., Лавренко Д.О., Лебедева Ю.В., Наливайко І.О., Задоя В.Є. Практикум з Конституційного права: навчальний посібник / кол. авторів; за заг. ред. д.ю.н., проф., Заслуженого юриста України Лариси Наливайко. 2-ге вид., допов. та оновлено. Дніпро: ДДУВС, 2022. 704 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/13540/1/%D0%9F%D0%9F_%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7.%20%D0%9F%D0%9E%D0%A1%D0%91%D0%9D%D0%98%D0%9A_%D0%A7%D0%95%D0%A0%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%AC%202023_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B4_%D0%B0%D0%B2%D1%82.pdf.
10. Гриценко І.С. Цифровізація правотворчого процесу: перспективи та виклики . *Юридична аналітика*. 2023. № 1. С. 56–63.
11. Тодика Ю.М. Проблеми узгодженості законодавства України з європейськими стандартами . *Актуальні проблеми правознавства*. – 2021. № 7. С. 75–82.